

bromera **PORTÀTIL**

EL MUSEU DE LA INNOCÈNCIA

Orhan Pamuk

1

EL MOMENT MÉS FELIÇ DE LA MEVA VIDA

Va ser el moment més feliç de la meva vida, i jo ni tan sols ho sabia. Però si ho hagués sabut, hauria anat tot d'una altra manera i hauria conservat la meva felicitat? Sí, perquè si m'hagués adonat que mai més no tornaria a ser tan feliç, no hauria deixat marxar aquesta felicitat! Aquell moment únic en què em va envair una profunda pau interior devia durar pocs segons i, tanmateix, aquesta felicitat va semblar perllongar-se durant hores, durant anys sencers. El diumenge 26 de maig de 1975, cap a tres quarts de tres, estàvem a recer de la culpa i el pecat, del penediment i el càstig, i la llei del temps i de la gravetat havien desaparegut del món. Jo besava les espatlles de la Füsün, vermelles de la calor i el joc amorós, abraçava la noia per darrere, la penetrava i li mossegava l'orella esquerra, fins que la seva arracada se'n va desprendre, va semblar flotar un instant en l'aire i, finalment, va caure. Érem tan feliços que ni ens vam adonar de l'arracada, la forma de la qual aleshores no vaig observar, i ens vam continuar acaronent. A fora lluïa el cel primaveral d'Istanbul. La gent que passava pel carrer, encara embolcallada amb roba d'hivern, suava, però a les cases i a les botigues, sota els til·lers i els castanyers, continuava fent-hi fred. Aquella mena de fred també emanava del matalàs amb olor de florit en què ens estimàvem com infants feliços oblidant tot el que ens envoltava. Per la porta balconera oberta entrava una brisa primaveral olorosa de mar i de

lliris que inflava les cortines i les deixava caure com a càmera lenta damunt dels nostres cossos nus i esborronats. A l'habitació interior d'aquell apartament d'un segon pis, contemplàvem des del llit el pati, on tot d'infants jugaven impetuosament a futbol sota el sol càlid de maig i deixaven anar paraules grolleres. I quan ens adonàvem que nosaltres dúiem a terme literalment el que aquells nens d'allà fora suggerien, ens aturàvem un instant i ens miràvem, somrient. Però la nostra felicitat era tan profunda i immensa que oblidàvem aquella broma que la vida ens feia arribar des del pati interior tan de pressa com l'arracada amb una gran F al damunt. Quan ens vam retrobar el dia següent, la Füsun em va dir que havia perdut la seva arracada esquerra. Jo l'havia vista, quan ella ja havia marxat, damunt del llençol blau i, en comptes d'apartar-la, me la vaig guardar com instintivament a la butxaca de la jaqueta, per tal de no perdre-la.

—Aquí la tens —li vaig dir, i la vaig buscar a la butxaca dreta de la jaqueta que tenia penjada damunt de la cadira—. Oh, no, no pot ser! —Al principi vaig pensar en algun mal averany, però aleshores vaig recordar que, com que feia calor, m'havia posat una altra jaqueta.— És a la butxaca de la jaqueta que duia ahir.

—Porta-me-la demà. No te n'oblidis, d'acord? —va dir la Füsun obrint molt els ulls—. És molt important per a mi.

—D'acord.

La Füsun, que tenia divuit anys, era una parenta llunyana meva sense recursos econòmics que, un mes enrere, amb prou feines hauria pogut recordar. Jo tenia trenta anys i estava a punt de prometre'm amb la Sibel, una dona que, segons l'opinió de tothom, era perfecta per a mi.

Els esdeveniments i les casualitats que havien de canviar el curs de la meua vida van començar un mes abans, el 27 d'abril de 1975, el dia en què vaig veure amb la Sibel una bossa de la coneguda marca Jenny Colon en un aparador. La meua futura promesa i jo gaudiem al carrer Valikonaği d'aquell vespre temperat de primavera, i tots dos anàvem força alegres i ens sentíem molt feliços. Al Fuaye, un restaurant nou i elegant del barri de Nişantaşı, tot sopant, havíem repassat amb els meus pares els preparatius del prometatge fins a l'últim detall. La festa se celebraria a mitjan juny perquè així la Nurcihan, una amiga de la Sibel que vivia a París i amb qui havia anat a l'escola de les Dames de Sion d'Istanbul, també hi podria assistir. La Sibel ja feia molt de temps que havia encarregat el seu vestit de prometatge a ca la İpek, aleshores una de les sastreuses més respectables i cares d'Istanbul. Ma mare havia discutit per primer cop amb la Sibel com calia cosir al vestit les perles que ella li donaria amb aquesta finalitat. El meu futur sogre volia organitzar a la seva única filla una festa de prometatge que no resultés menys sumptuosa que el casament mateix, i això havia impressionat molt la meua mare. El meu pare, d'altra banda, també se sentia d'allò més satisfet amb la seva jove, que havia estudiat a la Sorbona de París (si algun membre de la burgesia d'Istanbul enviava la seva filla a estudiar a París, després tothom deia de manera general que estava «a la Sorbona»).

Havent sopat, mentre acompanyava la Sibel a casa i, ple d'orgull i passant-li afectuosament un braç per l'espatlla, pensava que era un home afortunat, de cop i volta, la Sibel va exclamar:

–Mira quina bossa més bonica!

Encara que tenia el cap una mica emboirat pel vi, em vaig fixar bé en la botiga i en la bossa per comprar-la l'endemà. De fet, jo no era un d'aquells homes galants que omplen de regals una dona com seguint un impuls natural i, pel més petit motiu, li envien flors, però potser volia arribar a ser-ho. En aquella època, en barris com Şişli, Nişantaşı i Bebek, les dames de societat avorrides no obrien pas galeries d'art, sinó *boutiques* en què intentaven encolomar a preus exorbitants a altres mestresses de casa avorrides però solvents vestits copiats de l'*Elle*, el *Vogue* o el *Burda*, duts en avió dins d'una maleta de Milà o de París o simples imitacions de les últimes foteses de moda. La Şenay, la propietària de la Boutique Champs Élysées, em va recordar intencionadament, quan la vaig visitar anys més tard, que era una parenta llunyana nostra per part de mare com la Füsün. La Şenay va acceptar amb naturalitat el meu interès creixent per tots els objectes que tinguessin a veure amb la Füsün o amb la Boutique Champs Élysées –incloent-hi el rètol de la botiga–, i em lliurava tots els que jo desitgés sense preguntar per a què els volia. Per això no vaig poder evitar tenir la sensació que, a causa d'aquelles extravagàncies, no només ella estava al corrent de la meva relació amb la Füsün, sinó també un cercle de persones més ampli del que jo suposava.

Quan l'endemà, cap a dos quarts d'una, vaig entrar a la Boutique Champs Élysées, es va sentir el dring d'una campaneta de bronze amb dos batalls que encara avui em

fa bategar de pressa el cor. Venint de la calor del migdia de fora, l'interior de la botiga resultava agradablement fosc i fresc. Al principi, vaig pensar que no hi havia ningú. Després, vaig veure la Füsün. Mentre els ulls encara se m'acostumaven a la penombra, vaig sentir com el cor em pujava impetuosament fins a la boca com una enorme onada que es dirigeix borbollejant cap a la platja.

–M'agradaria veure la bossa que tenen a l'aparador.

Una noia extraordinàriament bonica, vaig pensar, molt atractiva.

–La bossa Jenny Colon de color de crema?

Fins que no la vaig tenir al davant no la vaig reconèixer.

–La que porta el maniquí de l'aparador –vaig repetir, com en un somni.

–Un moment –va dir la noia, i se'n va anar cap a l'aparador. Ràpidament, es va treure la sabata esquerra de color verd i tacó alt, va posar el peu nu amb les ungles acuradament pintades de vermell al terra de l'aparador i es va inclinar davant del maniquí. Vaig mirar primer la sabata abandonada i després les cames llargues i boniques de la noia. Al mes d'abril ja les tenia bronzejades.

La faldilla groga amb puntetes es veia especialment curta en comparació amb la llargària de les seves cames. Va agafar la bossa, se'n va anar darrere del taulell, va obrir la tanca amb els seus dits llargs i hàbils, em va ensenyar amb un aire misteriós i exageradament solemne l'interior de la bossa –com si em permetés accedir a alguna cosa molt íntima– (de fet, van aparèixer uns manyocs de paper de seda de color de crema), els dos compartiments laterals (eren buits) i un compartiment secret que contenia un paper amb la inscripció «Jenny Colon» i les instruccions d'ús. Per un moment, les nostres mirades es van encreuar.

–Hola, Füsun. T’has fet molt gran. Suposo que no m’has reconegut.

–I tant, Kemal, l’he reconegut de seguida però, com que no ha dit res, no he volgut ser importuna.

Ens vam quedar callats. Vaig mirar de seguida cap a la bossa que ella acabava d’assenyalar. Fos per la bellesa de la noia, per la seva faldilla extraordinàriament curta en aquella època o per algun altre motiu, el cas és que no aconseguia comportar-me amb naturalitat.

–I doncs, com et va tot?

–Em preparo per a l’examen d’admissió a la universitat. I cada dia vinc a treballar a la botiga, així veig gent.

–Fantàstic. I què val aquesta bossa?

Va mirar sota la bossa i va llegir, amb el front corrugat, el preu que hi havia escrit a mà en una petita etiqueta:

–Mil cinc-centes lires (això equivalia aleshores a la meitat del sou anual d’un petit empleat). Però estic segura que la senyora Şenay li rebaixarà una mica el preu. Se n’ha anat a dinar a casa i ara no li puc trucar, perquè potser dorm. Però si vol tornar a passar cap al vespre...

–Ja m’està bé –vaig dir i, amb un gest que la Füsun va imitar sovint més endavant, en l’escenari secret de les nostres trobades, vaig agafar la cartera de la butxaca de darrere dels pantalons i en vaig treure uns quants bitllets humits. La Füsun va embolicar el regal amb sollicitud però amb poca perícia i el va ficar en una bossa de plàstic, plenament conscient que, mentre ella feinejava, silenciosa, jo observava els seus llargs braços bronzejats i no em perdia ni un dels seus ràpids i gràcils moviments. Tot seguit, em va lliurar amb elegància la bossa i jo li’n vaig donar les gràcies.

–Molts records a la tieta Nesibe i al teu pare –vaig afegir (en aquell moment no aconseguia recordar el nom

de l'oncle Tarık). Em vaig aturar un instant: el meu segon jo s'havia quedat amb la Füsün en un racó i la besava somiadorament. Vaig anar ràpidament cap a la porta. Quina bogeria! A més, la Füsün no era pas tan bonica com això. Quan va sonar la campaneta de la porta, vaig sentir refilar un canari. Vaig sortir al carrer i la calor se'm va posar bé. Em sentia satisfet amb el meu regal. M'estimava molt la Sibel, i aviat oblidaria la Füsün.

De totes maneres, a l'hora de sopar vaig explicar a la meva mare que havia comprat una bossa a la Sibel i que, a la botiga, havia trobat la nostra parenta llunyana Füsün.

–Ah, sí, és veritat, allà és on treballa ara la filla de la Nesibe, valga'm Déu! –va dir la meva mare–. Ja no ens vénen a veure ni els dies de festa. Aquell concurs de bellesa va tenir molt males conseqüències. Passo molt sovint per davant de la botiga però mai no tinc esma d'entrar-hi a dir bon dia a la pobra noia. I això que me l'estimava molt, quan ella era petita. Quan la Nesibe venia a cosir, la menuda de vegades l'acompanyava. Jo sempre li treia les vostres joguines de l'armari perquè ella s'hi entretingués mentre sa mare treballava. La Mihriver, la mare de la Nesibe, que en glòria sia, també era una bellíssima persona.

–I, de fet, quin parentiu tenen amb nosaltres?

Com que el meu pare mirava la televisió i no sentia res, ma mare va remuntar-se molt temps enrere i em va explicar com el seu pare (és a dir, el meu avi Ethem Kemal), que havia nascut el mateix any que Atatürk i –com es veia a la primera de les fotos que ella em va ensenyar– havia anat amb ell a la mateixa escola primària de Şemsi Efendi, uns quants anys abans de casar-se amb la meva àvia havia contret un primer i precipitat matrimoni quan amb prou feines tenia vint-i-tres anys. Aquella pobra noia d'origen bosnià (la besàvia de la Füsün) havia mort durant

l'evacuació d'Edirne, a la guerra dels Balcans. La pobra dona no havia donat cap fill al meu avi Ethem Kemal, però tenia una filla anomenada Mihriver d'un altre matrimoni concertat quan ella encara era una nena. Així, calia considerar la tieta Mihriver (l'àvia de la Füsün), que després va ser criada per una gent força estranya, i la seva filla Nesibe (la mare de la Füsün) més aviat com parentes realment llunyanes, tot i que ma mare sempre havia insistit en el fet que havíem d'anomenar «tietes» les dones d'aquesta branca familiar. Últimament, la meua mare (que es diu Vecihe), en visitar aquells familiars empobrits en dies de festa, els havia tractats amb força fredor i els altres s'havien ofès. L'origen de tot l'enrenou era el fet que la Füsün, dos anys enrere, quan tenia setze anys i anava a l'institut, havia participat en un concurs de bellesa i la tieta Nesibe no solament no s'hi havia oposat sinó que –com vam saber més endavant– fins i tot la va engrescar a tirar endavant el seu projecte, cosa que va fer arribar ma mare a la conclusió que la tieta Nesibe, a la qual ella temps enrere havia apreciat força i havia acollit sota la seva protecció, se sentia orgullosa i tot d'aquella infàmia, de manera que li va girar l'esquena.

En canvi, la tieta Nesibe sempre havia demostrat un gran respecte i simpatia per ma mare, vint anys més gran que ella. El cert és que, quan era joveneta, ma mare l'havia ajudada molt, aconseguint-li feines de cosidora en els millors barris de la ciutat.

–És que eren tan pobres! –va exclamar ma mare i, com que temia haver exagerat, va afegir de seguida–: Bé, de fet no només ho eren ells: és que tot Turquia era pobra, aleshores!

En aquella època, ma mare recomanava la Nesibe a les seves amigues com «una persona extraordinària i una

cosidora excel·lent» i, un cop a l'any (de vegades fins i tot dos), la feia venir a casa nostra i li encarregava un vestit a mida per a una recepció o un casament. Jo quasi no la veia mai, perquè generalment era a l'escola. Quan, al final de l'estiu de 1956, ma mare va necessitar ràpidament un vestit per a un casament, va fer venir la Nesibe a la nostra residència d'estiu a Suadiye, i totes dues seien en una petita habitació del segon pis des d'on miraven entre fulles de palmera el traüt de les barques i els nens saltant a l'aigua des d'una palanca, envoltades d'agulles de cap, cintes mètriques, retalls de tela i puntes de la caixeta de cosir de la tieta Nesibe amb una vista d'Istanbul a la tapa, i s'estaven juntes fins a mitjanit cosint, exclamant-se de la calor, els mosquits i la gran quantitat de feina i fent broma com dues germanes ben avingudes. Encara recordo com el cuiner Bekri els portava gots de llimonada a aquella cambra flairosa de calor i de seda, perquè la Nesibe patia contínuament antulls d'embarassada i la meva mare, a l'hora de dinar, un cop va dir, mig de broma, mig de veres: «Cal donar a una embarassada tot el menjar que desitgi, perquè si no tindrà un infant lleig!». Aleshores, en contemplar amb admiració i sorpresa la panxa lleugerament inflada de la tieta Nesibe, devia adonar-me per primer cop de l'existència de la Füsün, tot i que en aquell moment ningú no sabia ni tan sols si la criatura seria nen o nena.

—La Nesibe va declarar que la Füsün era més gran per apuntar-la a aquell concurs de bellesa, i ni ho va dir al seu marit —va dir ma mare, encara irritada en recordar-ho—. Gràcies a Déu, no el va guanyar: així encara es van estalviar una vergonya. Si s'hagués sabut, l'haurien expulsada de l'escola. Ara almenys té el batxillerat, però no crec pas que estudiï alguna cosa com cal. I, d'altra banda, com puc saber-ho si ja no vénen a veure'm ni els

dies de festa? Tothom sap de sobres quina mena de noies es presenten als concursos de bellesa en aquest país. Com s'ha comportat amb tu?

Amb aquelles paraules, ma mare feia al·lusió al fet que, segons deien, la Füsün ja se n'anava al llit amb homes. Aquella mena de rumors també havien circulat entre els meus col·legues del barri quan la Füsün va sortir al *Milliyet* amb altres candidates que havien passat la selecció preliminar, però jo no havia volgut fer pensar a ningú que m'interessava en absolut per aquella mena de xafareries. Com que jo continuava callant, la meua mare va aixecar significativament un dit i em va advertir:

–Vés amb compte! Aviat et prometràs amb una noia molt bona i molt bonica! Ensenya'm la bossa que li has comprat. Mümtaz! (així es deia el meu pare). Mira, en Kemal ha comprat una bossa a la Sibel!

–De debò? –la seva expressió feia pensar que havia vist la bossa, que li agradava i que se sentia realment satisfet amb el seu fill i la seva futura jove però, de fet, amb prou feines havia apartat la mirada del televisor.